

Asia: VN/23654/2021/

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tieteentekijät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Liittomme edustaa tieteentekijöitä kaikilla tieteenaloilla ja kaikissa uravaiheissa. Olemme yhteensä noin 7000 jäsenen ammattiyhdistys, jonka jäsenet sijoittuvat eri työelämän sektoreille, mutta selkeästi eniten jäsenistössämme on korkeakouluissa työskenteleviä tutkijoita ja tutkija-opettajia. Arkistointilailla ja kansallisella arkistotietovarannolla onkin keskeinen rooli jäsentemme tutkimustoiminnan mahdollistajana.

Voimassa oleva arkistointilaki (831/1994) on luotu paperiseen ja analogiseen maailmaan ja on siten monin osin vanhentunut. Myös tietosuojan ja tietoturvaan liittyvä nykyinen sääntely sekä käynnissä oleva julkisuuslain kokonaisuudistus edellyttävät arkistointilain täsmentämistä ja uudistamista. Arkistointilaki on ollut pitkään tarkastelun kohteena ja vuoden 2022 lausuntopalautteen perusteella on nyt päädytty ehdottamaan kokonaan uuden lain säätämistä, kuin yrittää päivittää vanhaa lainsäädäntöä. Näin ollen esitys uudeksi arkistointilaiksi on merkittävä lainsäädännöllinen muutos, mutta perustuu pitkään ja varsin huolelliseen lainvalmisteluun sekä yhteistyöhön keskeisten toimijoiden kanssa. Tieteentekijöissä kiitämme siitä, että lain valmistelussa on ministeriöiden ohella keskeisellä tavalla hyödynnetty muun muassa Kansallisarkiston asiantuntemusta sekä useita asiantuntijatyönä tehtyjä selvityksiä.

Hallituksen esityksen mukaan (s. 1) ”uuden lain tarkoituksena olisi varmistaa asiakirjallisen kulttuuriperinnön sekä tutkimuksellisesti arvokkaiden tietoaineistojen säilyminen ja saatavuus. Keskeisenä tavoitteena on digitaalisen arkistoinnin edistäminen julkishallinnossa ja digitaalisen tiedonhallinnan muutosten huomioiminen arkistoinnissa.” Tämä tarkoitus on äärimmäisen tärkeä demokraattisessa yhteiskunnassa, jossa mahdollistetaan myös julkishallintoon ja viranomaistoimintaan kohdistuva tieteellinen ja kriittinen tutkimus.

Kannatamme luonnoksen keskeisiä esityksiä arkistointilain uudistamiseksi. Suhtaudumme positiivisesti siihen, että asiakirjojen sähköisen siirron laajentamista myös muille kuin valtionhallinnon viranomaisille tuetaan ehdotetussa lainsäädännössä mahdollistavalla sääntelyllä. Jatkossa esimerkiksi kunnat, hyvinvointialueet, kuntien ja hyvinvointialueiden liikelaitokset, seurakunnat ja korkeakoulut voisivat siirtää asiakirjansa ja tietoaineistonsa kansalliseen arkistotietovarantoon sen sijaan, että ne järjestäisivät arkistoinnin ja arkistoitujen asiakirjojen ja tietoaineistojen käytön palvelut pysyvästi itse. Suomessa on pitkä historiallinen perinne koskien laadukasta ja monipuolista hallinnon ja julkisen toiminnan dokumentaatiota ja arkistointia. Nähdäksemme ehdotettu mahdollistava sääntely tukee entisestään sitä, että Suomessa panostetaan jatkossakin kattavan ja laadukkaan kansallisen arkistotietovarannon luomiseen ja ylläpitämiseen.

Toteamme kuitenkin, että hyvä tahto ja tavoite edellyttävät toteutuakseen myös riittävät resurssit. Vaikka varsinainen arkistointipäätös kuuluu Kansallisarkistolle, perustuu päätös käytännössä viranomaisen esitykseen, jota edeltää dokumentaation arvonmääritys. Kansallisarkiston rooli eri viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien organisaatioiden perehdyttäjänä ja ohjeistajana tulee kasvamaan. Pidämmekin tärkeänä, että niin Kansallisarkiston osalta kuin laajasti viranomaistoiminnassa varmistetaan riittävät resurssit – rahoitusta, henkilöstöä, osaamista ja työaikaa – myös julkishallinnon ja viranomaistoiminnan huolelliseen dokumentointiin ja arkistointiin. Näin vahvistetaan paitsi yksilöiden oikeusturvaa, myös mahdollistetaan myöhempi tieteellinen tutkimus ja julkisen toiminnan arviointi. Korostamme, että digitalisaatio ei välttämättä työmäärällisesti helpota arkistointia, vaan myös digitaaliset menetelmät edellyttävät asiantuntevaa henkilöstöä huolehtimaan viranomaistoiminnan dokumentaatiosta ja arkistoinnista tavoitteiden ja lainsäädännön mukaisesti.

Kokonaisuutena luonnos on kannatettava ja hyvin valmisteltu. Tieteentekijät pitää tärkeänä, että lainsäädäntö uudistetaan vastaamaan tämän päivän tarpeita ja tavalla, joka edistää julkishallinnon ja erilaisessa viranomaistoiminnassa syntyneiden tietoaineistojen tutkimuskäyttöä.

Lisätietoja:

Nina Hahtela, toiminnanjohtaja

Miia Ijäs-Idrobo, erityisasiantuntija

Tieteentekijät

Ijäs-Idrobo Miia
Tieteentekijöiden liitto